

R E C E N Z J E

Anna Jankowska, *Nawyki kształtujące empatyczne zachowania u dzieci*, „Bliżej Przedszkola” 2020, nr 226, s. 60–63

W artykule *Nawyki kształtujące empatyczne zachowania u dzieci* Anna Jankowska — pedagog, autorka książek zarówno dla dzieci, jak i rodziców, porusza niezwykle ważną kwestię dotyczącą rozwoju empatii u najmłodszych. W obecnych czasach rozwoju technologii, pędu życia jest to trudna umiejętność, którą dorośli powinni kształtować u swoich wychowanków. Wielu ludzi niemających dostatecznej wiedzy na temat psychologii dziecka myśli o nich w kategorii „małych egoistów”, jak to określa autorka omawianego artykułu. Należy mieć jednak na uwadze, że istnieje zjawisko egocentryzmu dziecięcego, czyli braku umiejętności wczucia się w emocje innych osób oraz spojrzenia na świat z ich perspektywy. Według teorii Jeana Piageta problem dotyczy dzieci, które nie skończyły jeszcze siedmiu lat, jednak należy mieć świadomość, że przecież nie każde dziecko w dniu siódmym urodzin przestanie przejawiać zachowanie egocentryczne. A. Jankowska w swoim artykule daje wskazówki, w jaki sposób można rozwijać nawyki kształtujące empatyczne zachowania u dzieci.

Pierwszą z nich jest pokazywanie dziecku świata. Dla wielu dorosłych stwierdzenie to może wydać się banalne. Dla dzieci nie jest to jednak tak oczywiste. Dziecko uczy się głównie przez obserwację, dlatego należy pokazywać mu jak najwięcej i odpowiadać na nurtujące je pytania. Dzieci pytają o wszystko, co czasem może wydawać się irytujące dla rodzica. Te pytania biorą się jednak z ciekawości poznawczej dziecka, jego głodu wiedzy. Pokazywanie świata nie polega według A. Jankowskiej tylko na przedstawianiu jego materialnej strony, lecz także na uwrażliwianiu dzieci na potrzeby innych. Dzięki temu dziecko nie tylko zaczyna rozumieć, dlaczego ktoś zachowuje się w taki, a nie inny sposób, lecz także zaczyna stopniowo rozpoznawać swoje emocje oraz potrzeby, a co za tym idzie, rozwija świadomość, że nie zawsze wszystko toczy się zawsze po naszej myśli. Dla najmłodszych są to sytuacje najczęściej frustrujące, których nie potrafią zaakceptować. Jednak z pomocą świadomej osoby dorosłej dziecko jest w stanie poznać siebie, swoje emocje oraz potrzeby innych ludzi.

Kolejnym czynnikiem, który wymienia Jankowska, jest komunikacja emocjonalna. Dzieci każdego dnia, czy to w przedszkolu, czy domu rodzinnym, przeży-

wają wiele różnorodnych emocji. Ważne, aby starały się je nazywać i informować innych o tym, co w danym momencie czują, przez co przechodzą. Małe dzieci mają jeszcze ubogi zasób słów, co wpływa na trudność wyrażenia tego, co w danym momencie odczuwają. Autorka zachęca do rozmawiania z dziećmi o przeżywanych przez nich emocjach, stopniowym nazywaniu ich. Nie jest to łatwe zadanie, ponieważ łatwo można naruszyć prywatność dziecka. Nie powinno to jednak zniechęcać wychowawców, gdyż pozytywne aspekty tego zagadnienia są nieocenione.

Odgrywanie ról to według A. Jankowskiej niedoceniana współcześnie, a bardzo prosta zabawa. Aby kształtować empatię, można organizować z dziećmi odgrywanie ról związanych z konkretnymi sytuacjami, w których na pierwszy plan wysuwają się emocje osób biorących w nich udział. Oto przykład scenki, który proponuje autorka: „dwoje dzieci chce się bawić tą samą zabawką, co zrobić?”. Obserwując przedszkolaki, można odnieść wrażenie, że kłótnia o zabawkę to jeden z najczęściej pojawiających się konfliktów. Po odegraniu scenek i rozmowie o nich dzieci będą bardziej świadome tego, skąd biorą się negatywne emocje i w jaki sposób można się w danej sytuacji zachować. To z pewnością pozwoli im lepiej funkcjonować w grupie.

W ostatniej części artykułu A. Jankowska opisuje oblicza empatii. Wszystkie opisane składniki prowadzą do rozwijania zachowania empatycznego u dzieci. Istnieją jednak sytuacje, które mogą prowadzić do sytuacji wręcz odwrotnej. Często można usłyszeć z ust dorosłych słowa typu: „popisujesz się”, „małpujesz”, „przedrzeźniasz”. W wielu takich sytuacjach dziecko wykazuje przejawy zachowania empatycznego. Bierze się to stąd, że dziecko — jak już wcześniej wspomniałam — uczy się przez naśladownictwo. Zamiast tego organizujmy sytuacje, które wspierają rozwój dziecka. Zabawą, którą można zainicjować zarówno w przedszkolu, jak i w domu, jest odczytywanie komunikacji niewerbalnej. Jest to niezwykle pomocna zabawa. Niejednokrotnie nasze ciało pokazuje, jak się w danym momencie czujemy. Emocje można przedstawić za pomocą gestu, ruchu, mimiki. Im więcej takich ćwiczeń w życiu dziecka, tym łatwiej będzie mu nauczyć się odczytywać emocje otaczających go ludzi.

Artykuł A. Jankowskiej ma ogromną wartość poznawczą. Dokładnie zaznaja ją czytających z omawianym tematem, czyli kształtowaniem empatii u dziecka. Autorka oprócz wskazówek dotyczących tego, jak rozwijać empatię u dziecka, przedstawia przykłady zabaw, które mogą być w tym pomocne. Przestrzega również przed niektórymi zachowaniami osób dorosłych, które mogą prowadzić do zahamowania rozwoju empatii u najmłodszych. Tekst, a w szczególności wskazówki autorki artykułu, mogą stać się inspiracją dla nauczyciela przedszkola czy szkoły w jego pracy z dziećmi lub dla rodzica w domu. Proponowane aktywności są łatwe i nie wymagają wielu środków dydaktycznych. Potrzebne są jedynie chęci i zapał ze strony wychowawcy we wprowadzaniu ich do codzienności przedszkolnej lub szkolnej.

Magdalena Frąc

ORCID 0009-0006-6829-3200

Uniwersytet Ko, isji Edukacji Narodowej w Krakowie